

LITERATUURBULLETIN

Inhoud

Ontvangen/ 000

Recensies/ 000

Olga Loeber

Wijsen, C., Lee, L. van, & Koolstra, H. (2007). *Abortus in Nederland 2001-2005/*

Peter Leusink

Brizendine, L. (2007). *De vrouwelijke hersenen. Waarom vrouwen anders zijn dan mannen/*

Hester Pastoor

Brand, B. van den (2007). *De liefde bedrijven/*

Kees van der Rhee

Lankveld, J. van (2007). *Omgaan met een seksueel probleem/*

Charles Picavet

Feldman, S.S., & Rosenthal, D.A. (Eds.) (2002). *Talking Sexuality: Parent-Adolescent Communication/*

Seksuologische Tijdschriften/ 000

Ontvangen

Azough, R., Poelman, J. & Meijer, S. (2007). *Jongeren, Seks en Islam*, Amsterdam: SOA Aids Nederland.

Bakker, F. & Vanwesenbeeck, I. (2006). *Seksuele Gezondheid in Nederland 2006*, Delft: Eburon.

Erhardt, V. (2007). *Head over Heels: Wives who stay with cross-dressers and transsexuals*, Binghamton: The Haworth Press.

Haas, S. de, Zaagsma, M., Höing, M., Berlo, W. van & Vanwesenbeeck, I. (2007). *Omgangsvormen, werkbeleving en diversiteit bij de Nederlandse politie anno 2006*, Delft: Eburon.

Van Ginniken, B., Ohlrichs, Y., & Vlucht, I. van der (2007). *Zwijgen is zonde*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

Wijk, A.Ph. van, Bullens, R.A.R.. & Eshof, P. van den (2007). *Facetten van Zedencriminaliteit*. Den Haag: Reed Business Information.

Wijsen, C., Lee, L. van der, & Koolstra, H. (2007). *Abortus in Nederland 2001 - 2005*, Delft: Eburon.

Recensies

Wijzen, C., Lee, L. van, & Koolstra, H. (2007). **Abortus in Nederland 2001-2005**. Delft: Eburon, 94 pag., € 15,50.

Het trendboek 'Abortus in Nederland 2001-2005' van Cecile Wijzen, Laura van Lee en Hanneke Koolstra heb ik van kافت tot kافت met grote interesse gelezen. Het geeft een groot aantal gegevens, berekeningen en intrigerende analyses over de abortushulpverlening in de beschreven 5 jaar. Er zijn een aantal nieuwe elementen toegevoegd en een aantal onderwerpen is intensiever besproken in vergelijking met voorgaande trendboeken.

Zo is er allereerst aandacht voor de onderwerpen die nu erg in de politieke belangstelling staan en die voortvloeien uit de evaluatie op de Wet afbreking Zwangerschap, die in 2005 is afgerond. In deze evaluatie is geconcludeerd dat zich geen wezenlijke problemen voordoen in de registratie, maar wel werd aanbevolen dat de registratie in de ziekenhuizen verbeterd zou moeten worden en dat de onderhavige registratie op onderdelen aan modernisering toe is. Dit proces is nu gaande, maar er zijn al een aantal wijzigingen doorgevoerd. Bijvoorbeeld is geregistreerd uit welke landen de categorie 'overige landen' bestaat. Dat zijn in Nederland woonachtige abortuscliënten die niet een Nederlandse, Surinaamse, Marokkaanse, Antilliaanse of Turkse herkomst hebben. Ook is aandacht geschonken aan de verschillen tussen de eerste en tweede generatie allochtone vrouwen die een abortus hebben en de trends daarin over de jaren. Interessant zijn de vergelijkingen tussen deze eerste en tweede generatie allochtone vrouwen, die heel verschillend blijken te zijn, afhankelijk van het werelddeel waaruit men afkomstig is.

Daarnaast is er meer aandacht voor de wettelijk verplichte beraadtermijn. Vrouwen moeten na een eerste artsbezoek enkele dagen wachten voor zij een abortus kunnen laten uitvoeren. Deze termijn is ingesteld om vrouwen de kans te geven zich nog te bedenken. Slechts 13 % van de vrouwen heeft een beraadtermijn van minder dan 5 dagen terwijl 33% van de vrouwen een zwangerschap heeft van minder dan 4 conceptieweken, waarbij deze beraadtermijn korter mag zijn. Er wordt een verband aangetoond tussen een korte beraadtermijn, de leeftijd en de Nederlandse herkomst van de betreffende vrouw.

Voor het eerst is in een verslag van de abortusregistratie beschreven wat de anticonceptiekeus van de abortuscliënten na de abortus is en de eventuele wijziging van methode voor en na de abortus. In vergelijking met de algemene Nederlandse bevolking is de keus voor een spiraal hoog (20%).

Wijzen c.s. concludeert dat het abortuscijfer (aantal abortus per 1000 vrouwen tussen 15 en 44 jaar) ongeveer op hetzelfde niveau blijft, rond 8,6, dat er een stijging is onder met name de Antilliaanse vrouwen en een daling onder de tieners, dat de registratie in het algemeen zeer goed wordt uitgevoerd en zelfs verbetert, dat de medische hulpverlening nog steeds op een zeer hoog niveau staat en dat hoewel Nederland niet meer kan bogen op het laagste abortuscijfer ter wereld wij nog behoren tot een land met zeer gunstige cijfers.

Uit bovenstaande beschrijving zou het kunnen lijken of het gehele boek bestaat uit tabellen en cijfers en inderdaad zijn alle bevindingen onderbouwd met een groot aantal data. Er is anderzijds ruim plaats ingeruimd voor analyses, mogelijke verklaringen en aanbevelingen op grond van de gevonden cijfers.

Wel wil ik een paar kanttekeningen plaatsen bij een aantal van de analyses en mogelijke verklaringen. Er wordt vaak wat droevig gedaan over het feit dat Nederland niet meer het laagste abortuscijfer ter wereld heeft en dat we onze rol als gidsland kwijt zouden zijn. De vraag is wat de achtergrond van deze 'verslechtering' is. Wordt ons geboorteregelen gedrag steeds minder effectief of gaat de vergelijking mogelijkwijs deels mank? Zwitserland heeft de voortrekkersrol van ons overgenomen en men heeft ons met gepaste trots laten weten dat het cijfer nog weer verder gedaald is (tot 6) en dat de registratie sluitend lijkt te zijn. Ook geeft men aan dat de helft van de vrouwen die een abortus ondergaan van buitenlandse herkomst is, terwijl de totale bevolking ongeveer 20% buitenlandse vrouwen omvat. Deze beide getallen gaan ook voor Nederland op. Ook hier komt de helft van de abortus voor bij buitenlandse vrouwen en ook hier is een bevolking met ongeveer 20% buitenlandse vrouwen in de vruchtbare leeftijd. Echter, 95% van de vrouwen van buitenlandse afkomst in Zwitserland komen uit een Europees land, terwijl dat in Nederland maar om een zeer minimaal percentage gaat. De risico's op een ongeplande zwangerschap en abortus zijn juist vooral hoog bij niet-westerse allochtone vrouwen. Het abortuscijfer in Nederland van autochtone vrouwen ligt rond de 4,5 en van Europese vrouwen rond 6.

Voor andere landen geldt dat de registratie gemakkelijk te wensen over kan laten. Zo is bijvoorbeeld in België het aantal abortus dat door de klinieken wordt geregistreerd zoveel hoger dan die door de artsen worden geregistreerd, dat dit van invloed is op het abortuscijfer. In Duitsland worden de meeste abortussen uitgevoerd in privé-praktijken van gynaecologen. Veel mensen moeten de abortus daar zelf betalen. Als er een curettage wordt uitgevoerd op grond van een andere medische reden mogelijk niet. Bovendien is de registratie niet anoniem. In Nederland is het een groot voordeel dat de vergoeding gebaseerd is op een anonieme registratie, omdat veel vrouwen het vervelend zouden vinden als de ziektekostenverzekering op de hoogte zou zijn van hun abortus. De verleiding bestaat dan om de reden voor de curettage anders te omschrijven. Ten slotte is in de genoemde landen met een laag abortuscijfer de tweede trimester slechts bij hoge uitzondering of niet toegestaan. Nu is de tweede trimester abortus ook in Nederland slechts 7 % van het totaal, maar het kan wel een invloed hebben op het abortuscijfer.

Een andere kanttekening wil ik plaatsen bij het noemen van de risicogroepen voor een abortus. Traditioneel zijn dit jongeren en allochtone vrouwen. Daar ben ik het wel mee eens, hoewel de tieners in Nederland het ongelofelijk goed doen en zich ook steeds beter beschermen, zoals ook al bleek uit het onderzoek 'Seks onder je 25'. Jammer is alleen dat de groep met een eerdere abortus niet genoemd wordt.

Dertig procent van de vrouwen die komt heeft een eerdere abortus gehad. Nu overlapt die groep deels met de allochtone vrouwen, maar ook bij de Nederlandse vrouwen is er een groep (24% heeft een eerdere abortus) die moeite heeft met effectief anticonceptie gebruik. Het zou goed zijn aan deze groep expliciet aandacht te besteden. Wijsen zegt hierover wel iets bij de aanbevelingen, maar de groep wordt niet genoemd bij de risicogroepen. Het percentage recidive is wel in het jaarverslag 2005 van de abortusregistratie opgenomen als aparte categorie, maar niet in dit meer beschouwende trendboek.

Vooraf Antilliaanse en Surinaamse vrouwen kiezen vaker voor een abortus. In 4 van de 10 zwangerschappen kiezen zij voor een abortus. Hetzelfde geldt voor tieners uit de Antillen en Suriname. Deze tieners kiezen 8 tot 9 keer zo vaak voor een abortus als Nederlandse tieners. Daar kan echter wel aan toegevoegd worden dat zij ook 3 tot 7 keer zo vaak kiezen voor het moederschap, hoewel het aantal tienermoeders daalt. Er is dringend behoefte aan een op de doelgroep toegesneden preventieprogramma.

Tot slot twee opmerkingen naar aanleiding van de conclusies die worden getrokken. Een van de bevindingen is dat bij islamitische vrouwen nog vaak een groot taboe rust op abortus. Ik vraag mij af of dit taboe groter is dan bij de Nederlandse bevolking. Anders dan volgens de traditioneel christelijke leer is volgens de islamitische leer abortus toegestaan als de bezieling van de vrucht (de adem van Allah) nog niet heeft plaatsgevonden. Volgens de meest conservatieve uitleg is dat bij 40 dagen zwangerschap. Daarnaast moet men een goede reden hebben voor het afbreken van de zwangerschap, zoals het hebben van een jong kind of geldgebrek. In Turkije is het geregistreerde abortuscijfer 3 keer zo hoog als in Nederland.

Een andere bevinding is dat de beraadtermijn langer is bij een verder gevorderde zwangerschap en men denkt dat dit zou kunnen komen doordat de keuze voor een abortus lastiger is naarmate de vrouw verder zwanger is. Dan kan zijn, maar evengoed kunnen oorzaak en gevolg omgekeerd zijn. Als vrouwen veel moeite hebben om een besluit te nemen, gebruiken ze daarvoor meer tijd en is daardoor de zwangerschap verder gevorderd.

Maar deze opmerkingen zijn in de eerste plaats een teken dat het boek aandacht en discussie oproept. Al met al kan ik dit trendboek aan iedereen aanraden die in de materie geïnteresseerd is.

Olga Loeber, arts

Brizendine, L. (2007). **De vrouwelijke hersenen. Waarom vrouwen anders zijn dan mannen.** Amsterdam: Sirene, 304 pag., € 19,95.

Louann Brizendine is een Amerikaanse neuroloog en psychiater en zij is de oprichtster van de 'Women's and Teen Girl's Mood en Hormone Clinic' in San Francisco. Zij heeft een studie gedaan naar de verschillen in mannelijke en vrou-

welijke hersenen omdat ze in haar werk niet uit de voeten kon met de in haar eigen studietijd in de jaren zeventig geldende opvattingen dat verschillen tussen mannen en vrouwen grotendeels tot socialisatieprocessen waren te reduceren. Dit deed mij plots weer denken aan 'De tweede sekse' van Simone de Beauvoir die verplichte literatuur was tijdens mijn studie psychologie: *men wordt niet als vrouw geboren, maar tot vrouw gemaakt.* En nu begon ik een boek te lezen waarin na een paar bladzijden al wordt beweerd dat je als vrouw wordt geboren! De hakken gingen in het zand: Brizendine zou zich eerst aan mij moeten bewijzen voordat ik omging. Kennelijk had de Beauvoir meer sporen achtergelaten dan ik had vermoed.

De structuur van het boek volgt die van een vrouwenleven, aan elke fase wijdt ze een hoofdstuk. Ze begint met de foetus en eindigt met de postmenopausale vrouw. Elk hoofdstuk wordt gelardeerd met casuïstiek, soms iets te geromantiseerd, maar de humoristische toon en relativering laat levenswijsheid en geloof in positieve verandering zien. Ze eindigt het boek met drie bijlagen: over hormoontherapie, postnatale depressie en seksuele geaardheid.

De essentie van het boek wordt direct al in het begin gelegd. De foetus wordt, afhankelijk van de geslachtschromosomen, al dan niet met testosteron geconfronteerd. Mannelijke hersenen zullen onder invloed van testosteron vooral de seksuele en agressieve centra ontwikkelen terwijl de centra voor communicatie een 'optater' krijgen. Het ontbreken van testosteron heeft voor de vrouwelijke hersenen van de foetus juist een gunstige invloed op de centra voor emotieverwerking, geheugen, taal en communicatie. Na de geboorte maken meisjes dan ook veel sneller en beter oogcontact met de ouders, luisteren beter en lezen de reacties van ouders beter af waardoor ze zich beter laten geruststellen. Daardoor zullen meisjes zich meer afhankelijk maken van wat de ander van haar vindt: zij zal altijd trachten sociale goedkeuring los te krijgen. Het verklaart waarom vrouwen zich makkelijker aanpassen en op volwassen leeftijd jaren achter een man aan blijven jagen die zich nauwelijks om haar bekommert. En het vermogen van de vrouw om elke emotionele schakering aan iemand af te lezen jaagt menige man de gordijnen in, omdat zij meer ziet aan hem dan hij van zichzelf weet. Meisjes worden bij deze hersenontwikkeling geholpen door een enorme flow aan oestrogenen vanaf 6 maanden tot aan het 2^e levensjaar, een bizarre piek op zo'n jonge leeftijd met het kennelijke doel om de verbale en emotionele circuits van haar hersenen te voeden. Evolutionair gezien is dit gunstig voor procreatie: het verhoogt de kans op het kunnen inschatten van de noden van haar baby zodra het meisje zelf volwassen is en het verhoogt de kans dat ze beter met andere vrouwen kan gaan samenwerken. Brizendine gebruikt als centraal thema het begrip 'connectivity', het vermogen van met name vrouwen om verbinding te maken, samen te werken, zowel in zichzelf (de hersenbalk bij vrouwen is groter, ze kan meer taken tegelijkertijd) als met anderen. Het instrument voor dit laatste is in het bijzonder de taal, die bij haar eerder en omvangrijker ontwikkeld is dan bij mannen. Taal gebruikt ze om consensus te bereiken, conflicten te vermijden, anderen voor zich in te zetten, en rela-

ties aan te gaan. Maar ook om haar agressie vorm te geven: roze agressie! Een prachtige omschrijving waarmee Brizendine aangeeft dat vrouwen weliswaar gericht zijn op samenwerking en verbondenheid, maar dan wel op háár voorwaarden. Krijgt ze het gevoel dat daaraan niet kan worden voldaan dan voelt ze zich snel buitengesloten en reageert ze met roze agressie: venijnige verbale en slinkse pogingen alsnog gedaan te krijgen wat ze wil mét behoud van de relatie.

De tienerjaren van de vrouw staan in het teken van het drama: uitersten in emoties en gedrag bewegen zich op de golven van de hormonale cycli die zich een weg gaan banen in het ontwikkelende puberale vrouwenlijf. Ze hoest de literatuur op omtrent de invloed van de menstruatiecyclus op seksualiteit, emoties, cognities en gedrag. Met name het premenstrueelsyndroom krijgt veel aandacht; in Nederland wordt het nogal eens weggezet als een psychosomatisch gebeuren. De jaren van de volwassen vrouw staan in het teken van seksualiteit en partnervorming. Opnieuw passeert een keur aan onderzoeken de revue, onder andere de biologie van de vrouwelijke ontrouw wordt uiteengezet. Seks en orgasmes heeft ze bij voorkeur met aantrekkelijke mannen die genetisch superieur sperma hebben (te zien aan een symmetrisch gelaat of een bepaalde kaaklijn), partners zoekt ze bij met mannen met status en geld waardoor de zorg voor de kinderen is gewaarborgd. Dat seks en liefde niet altijd met elkaar te maken hebben weten we wel, maar is niet iets dat we graag willen horen. Brizendine echter houdt ons met gemak (en waarschijnlijk té gemakkelijk) een biologisch-evolutionaire spiegel voor en constateert droog dat 150 jaar romantische liefde à la de westerse cultuur geen genetische predispositie weg kan poetsen. Als de buit eenmaal binnen is, is voor de vrouw daarmee de biologische noodzaak tot seks gereduceerd, een gegeven dat niet onbekend is in de hulpverleningspraktijk.

Bij de postmenopausale vrouw moedigt Brizendine de vrouw aan haar realiteit niet volledig te laten kapen door de verandering in haar hormonen. Ze constateert dat vrouwen postmenopausaal hun seksualiteit juist kunnen herontdekken en nieuwe impulsen geven, maar adviseert net zo makkelijk om bij teloorgang van het seksueel verlangen te suppleren met testosteron daar deze haar ook helpen bij sterkere botten en spieren. Gelukkig weet ze dat testosteron geen wondermiddel is, daarentegen neemt ze het erg op voor oestrogensuppletie om postmenopausaal haar stemming en seksuele functies in stand te houden en haar te behoeden - mits tijdig gestart - voor teloorgang van het geheugen.

Tot zover enkele highlights uit het boek, het bevat er nog veel en veel meer. Dat maakt het tot een boeiend en uitdagend boek. Tegen de tijd dat het kritisch vermogen bijna doet besluiten dat er toch waarschijnlijk echt geen 'evidence' is voor een bepaalde bewering, dient zich alweer het volgende feit aan dat uitnodigt om te herkauwen et cetera. Even zo vaak, en zelfs vaker, vallen met haar visie veel puzzelstukjes op hun plek. Ze vliegt op details dus soms uit de bocht (van het verschil tussen genitale en subjectieve opwinding bijvoorbeeld heeft ze nog nooit gehoord lijkt het),

maar dat doet niets af aan de basis die ze met behulp van veel onderzoeksliteratuur weet te leggen voor het feit dat vrouwen zich bedienen van andere hersenen dan mannen en dat dit doorwerkt op haar emoties, denken, gedrag, seksualiteit en relaties.

Brizendine is zich uiteraard bewust dat ze zich in de 'nature-nurture' discussie begeeft. Dat genetische predispositie en hormonen vorm, omvang en functie van de hersenen bepalen en dat de vrouw het daarmee zal moeten doen, is een te gemakkelijke samenvatting van haar visie. Ze wijst ook op het fenomeen van de genderopvoeding waardoor volwassenen datgene belonen wat ze van een jongen of een meisje verwachten. Eenmaal ingezette paden kunnen dus worden bestendig of gecorrigeerd (hoewel meisjes een brandweerauto gewoon in de wieg blijven leggen!). En ze wijst op het fenomeen van de epigenetische stempel, dat wil zeggen dat er een neurologische incorporatie (script) plaatsvindt van de omgeving waarin een kind verkeert. Een stressvolle ouder voor het 3^e levensjaar zal een ander kind te wegbrengen dan een warme koesterende ouder bij een kind met dezelfde rugzak aan biologie. Als neurowetenschapper weet zij dat psychologie en fysiologie verschillende kanten zijn van dezelfde medaille, het begrip psychosomatisch is bij haar overbodig, het begrip biopsychosociaal een gegeven. Maar ze blijft als schoenmaker bij haar eigen leest, de hersenen. Aan de lezer de taak het grotere geheel niet uit het oog te verliezen.

Voor de niet medisch geschoolden introduceert ze op een prettige manier de belangrijkste hersenstructuren en soorten hormonen. Sowieso blijft ze heel consistent in het toegankelijk houden van de wetenschappelijke literatuur. Er zijn weliswaar noten en referenties, maar die zijn goed weggestopt (soms ook storend en onhandig als je echt meer wilt weten), maar het komt de leesbaarheid ten goede. Het boek is dan ook niet bedoeld als leerboek, hoewel er veel van te leren valt, elke seksuoloog zou de inhoud van dit boek moeten kennen. Ook nodigt het uit tot veel en divers vervolgonderzoek, de seksuologie kan hier nog jaren mee voort. Brizendine richt zich duidelijk tot het grote publiek, zowel vrouwen als mannen, maar ook specifiek tot hulpverleners en onderwijzers. Ze is niet defaitistisch of deterministisch maar ook niet ongebreideld optimistisch ("Hoezo seksuele revolutie: 40 jaar orale anticonceptie wist geen miljoenen jaren oude hersencircuits uit!"). Zij roept vrouwen op om de realiteit van haar aangeboren biologie in te zetten om haar eigen toekomst te bepalen en om haar sociale en culturele omgeving vorm te geven. Pas als ze haar talent kent en herkent kan ze het lot in eigen handen nemen.

Peter Leusink, arts

Brand, B. van den (2007). **De liefde bedrijven**. Schiedam: Scriptum, 174 pag., € 18,95.

De jonge psychologe Blanca van den Brand heeft haar eigen praktijk in Amsterdam: 'InSightorOut'. Op eigen wijze begeleidt zij stellen met relatieproblemen. Ook verschijnt zij

regelmatig in de media om ‘haar liefdevolle boodschap te verkondigen.’ De boodschap hierbij is: ‘heb het lef lief te hebben en intiem te zijn.’, en het devies: ‘We moeten de liefde bedrijven, maar dan met onze kleren aan.’ In het boek ‘De liefde bedrijven’ beschrijft de auteur haar visie op het ontstaan van relatieproblemen, op de verschillen tussen mannen en vrouwen en op zelfontplooiing. Het boek is opgebouwd uit een zestal hoofdstukken, aangevuld met aforismen, een literatuuroverzicht, een biografie van de auteur en een gedicht.

Het eerste hoofdstuk ‘Absurditeit ten top’ heeft als uitgangspunt dat veel mensen in de westerse wereld onaanachtig en gedreven door materiële zucht door het leven gaan. Deze levensstijl heeft als kenmerk dat er niet meer wordt geluisterd naar de eigen behoeften, maar geleefd ‘zoals het hoort’ en ‘naar het hoofd’. Het hart wordt vergeten en genegeerd. De conclusie van het hoofdstuk is: luister meer naar jezelf en je hart.

In het volgende hoofdstuk ‘Op de tast’ komen ontwikkelingsfasen van een relatie aan de orde. Ter karakterisering van de fasen die de auteur onderscheidt worden de termen ‘tast’, ‘test’, ‘storm’ en ‘norm’ geïntroduceerd en omschreven; met ‘tast’ wordt de fase van het aftasten en van de verliefdheid aangegeven, in de ‘test’-fase komen de onderlinge verschillen en de wederzijdse beoordeling van het samengaan van twee individuen naar voren, in de fase van de ‘storm’ doen de eerste relatiecrisisen zich voor en de vraag of de relatie dit aankan (de auteur noemt een ‘midlovecrisis’ nodig om tot een bewuste keuze voor de betreffende partner te komen), en ten slotte wordt in de ‘norm’-fase bepaald welke vorm de relatie zal hebben als deze blijft bestaan. In het verband van deze verschillende relatiefasen wordt liefde omschreven als “een goed doordachte keuze voor commitment.” Het gebruik van de relatiefase-termen vind ik een originele vondst en prikkelt de verbeelding.

Hoofdstuk 3 ‘Wereld van verschil’ gaat in op de verschillen tussen man en vrouw. Zowel de biologische als psychosociale verschillen komen hierbij aan bod. Er wordt ingegaan op de relationele dooddoener ‘zo ben ik nu eenmaal’ en op de crisis die dit op kan leveren. Een pleidooi wordt gehouden voor het aannemen van de uitdaging die in de verschillen tussen partners ligt en voor het niet vergeten van de overeenkomsten tussen partners.

Het vierde hoofdstuk ‘Noodbevrediging’ is het meest uitgebreide en het meest psychologische hoofdstuk van dit boek en gaat in op “verlangens, behoeften en zelfontplooiing”. Het hoofdstuk beoogt uiteen te zetten wat van belang is voor ons (relationeel) welzijn; Siddharta, Descartes en Maslow worden erbij gehaald. Er wordt begonnen met een schets van verschillende menselijke drijfveren: instincten (overleving), verlangens (genot) en noden (geluk). Volgens de auteur kan er pas gestreefd worden naar duurzaam geluk dat niet meer afhangt van materiële zaken, als de overleving gegarandeerd en het genot binnen bereik is. Voor de invulling van het laatste stadium van duurzaam (relationeel) geluk heeft de auteur een ‘schijf van 5’ samengesteld. Zij gaat ervan uit dat onze noden op emotioneel vlak liggen en dat deze in vijf categorieën zijn onder te verdelen: de Relatie-

schijf van 5. Deze schijf wordt weergegeven in piramidevorm, met van onder naar boven: aandacht, acceptatie, respect, waardering, vrijheid. Deze vijf fundamentele behoeftes wijzen – zo meent de auteur - de weg naar geluk. Hoe meer van deze vijf verlangens bevredigd worden binnen de relatie, des tevredener en gelukkiger zullen de partners zowel individueel als onderling, zijn. Elk niveau binnen de piramide krijgt een ster toebedeeld. De auteur geeft aan dat voor iedereen een 3-sterren relatie haalbaar is: “Dat is gewoon een kwestie van doen.” Waardering wordt door de auteur gezien als een surplus en mocht je het niveau bereiken waarop je in intieme vrijheid samen leeft dan heb je een 5-sterren relatie! Voor het bereiken van deze 5-sterren relatie geeft de schrijfster verschillende praktische tips. Bij deze tips benadrukt van de Brand dat “je het samen moet doen, dat het niet makkelijk zal zijn en dat het een kwestie van geven en nemen is.” Er wordt in dit verband gesproken over “altruïstisch egoïsme”, over zelfbevrediging (eerst zorgen voor jezelf, voordat je dat voor een ander kunt doen) en noodweer; dit laatste betreft agressie en destructieve acties wanneer de behoeftes niet bevredigd worden.

Het voorlaatste hoofdstuk ‘Streetfight’ behandelt de strijd die in een relatie kan ontstaan. Ook in dit hoofdstuk wordt weer een piramide gepresenteerd; ditmaal met betrekking tot de factoren die ten grondslag liggen aan een gevecht: onbevredigde behoeftes, negatieve emoties, destructief gedrag.

Negatief gedrag wordt geduid als een neurotische uiting van onbevredigde behoeftes en een signaal van de behoefte aan liefde. Ingegaan wordt op ‘interpunctie’, op wederzijdse beïnvloeding, en op dertien ‘streetfighttechnieken’ (ontleend aan het werk van Vansteenwegen - hoewel de auteur andere ‘labels’ gebruikt, is het werk van Vansteenwegen er sterk in terug te vinden). Aan de streetfighttechnieken worden gedragsadviezen verbonden: leuk om te lezen, herkenbaar en (een beetje) praktisch. Het hoofdstuk eindigt met een paar ‘gouden tips’ om te komen tot inzicht (normbepaling, patroonherkenning, bewustwording), besluiten en actie. De belangrijkste gouden regel die de auteur noemt: “maak een bewuste keuze voor een liefdevolle levensinvulling en bijgevolg zal jouw gedrag die keuze op liefdevolle wijze ondersteunen.”

Het slothoofdstuk ‘Fairplay’ gaat kort in op seksualiteit. Seksualiteit kan je volgens van den Brand tot de hemel brengen, maar ook een anti-climax geven als de ‘verdere’ relatie niet bevredigend is. In een slechte relatie zijn dan twee patronen te herkennen: veel seks in de hoop op deze wijze de behoeften bevredigd te krijgen of geen seks als machts- of manipulatiemiddel. Benadrukt wordt dat fysiek genot geen emotionele voldoening geeft en dat het van belang is de liefde te bedrijven op niet-fysieke wijze. Dit doe je door elkaar te ‘-eren’ (investeren, accepteren, respecteren, waarderen en stimuleren): “Je ontvangt wat je geeft”, en “Leef nu, niet in de toekomst”.

Naast deze zes hoofdstukken zijn er – zoals in de inleiding al aangegeven - in het boek ook een gedicht, een beeld (‘Amor & Psyche’), een aantal aforismen en een literatuurlijst opgenomen. De literatuurlijst bestaat uit een groot aan-

vinden in de professionele seksuele hulpverlening.”

Na het voorwoord, waarin de auteur de doelstelling van het boek toelicht en een samenvatting geeft van de verschillende hoofdstukken, presenteert hij in het eerste hoofdstuk een omschrijving van het gebied dat het boek beslaat: “Wat is een seksueel probleem en welke verschillende seksuele problemen zijn er?” Bij de beantwoording van deze vragen worden enkele casuïstische vignetten gepresenteerd; het boek beperkt zich tot de seksuele disfuncties, en behandelt geen parafilieën, genderidentiteitsstoornissen of problemen met de seksuele oriëntatie (in hoofdstuk 6 wordt kort ingegaan op ‘dwangmatig internetgebruik’ voor erotische doeleinden). De volgende twee hoofdstukken gaan nader in op de verschillende seksuele disfuncties bij vrouwen (hoofdstuk 2), en op die van mannen (hoofdstuk 3).

Hoofdstuk vier “Als je niet een, maar twee of meer seksuele problemen hebt” behandelt het voorkomen van meerdere seksuele problemen. Verschillende ‘combinaties’ worden besproken zoals het samengaan van erectieproblemen en moeilijk klaarkomen, het tegelijkertijd voorkomen van geen zin in seks en een opwindingsprobleem, en de combinatie van geen zin in seks, geen opwinding en pijn bij de gemeenschap. Daarnaast wordt er een afgrenzing gemaakt van “...problemen die wel met seks te maken hebben, maar die we toch geen seksueel probleem ‘in engere zin’ willen noemen: geen seksuele relatie kunnen krijgen, een geslachtsziekte krijgen, of een relatieprobleem over seks (terwijl vrijen en seks op zichzelf wel goed gaan)” (pag. 43).

In hoofdstuk 5 wordt de vraag “Hoe weet ik of ik een serieus seksueel probleem heb?” behandeld. De mogelijkheden van medisch en psychologisch onderzoek worden toegelicht en ingegaan wordt op onder meer papaverine/prostaglandine injecties als diagnostisch middel bij erectiestoornissen, lichamenlijk onderzoek bij de vrouw en de relatieve betekenis van lichamenlijk onderzoek: “Het gaat bij seksuele problemen (...) om de eigen, subjectieve mening. Lichamenlijk onderzoek kan wel informatie toevoegen, maar is lang niet altijd doorslaggevend” (pag. 49).

De hoofdstukken 6 en 7 vormen zowel naar omvang als naar inhoud de belangrijkste delen van het boek. In het zesde hoofdstuk “Oorzaken van een seksueel probleem en waarom het niet ophoudt” worden oorzaken van seksuele problemen genoemd. Er wordt ingegaan op onder meer lichamenlijke, psychische en relationele oorzaken van verschillende seksuele disfuncties en op de relatie tussen psychische problemen - als stemmingsklachten of angstklachten - en seksuele problemen. Daarnaast besteedt het hoofdstuk aandacht aan verschillende instandhoudende factoren bij seksuele problemen. Hierbij is onder meer aandacht voor de rol van angst bij seksuele opwinding.

In ‘Hulp bij een seksueel probleem’, hoofdstuk 7, worden de verschillende therapiemogelijkheden bij seksuele problemen uiteengezet en de inhoud ervan beschreven. Ten slotte worden in dit hoofdstuk ‘zelfhulpmogelijkheden’ aangereikt, waaronder cognitieve gedragstherapie, sensate focus oefeningen en fantasieoefeningen. Ook worden de grenzen van zelfhulpmogelijkheden benoemd.

‘Omgaan met een seksueel probleem’ is een prettig lees-

baar, helder geschreven en – zeker in de aangereikte zelfhulpmogelijkheden – toegankelijk boek, dat de claims van de achterflap waar maakt: zeer geschikt om te adviseren aan cliënten of andere geïnteresseerden.

Kees van der Rhee, psycholoog

Literatuur

- Gotved, H. (2001). *Bekkenbodem en seksualiteit*. Den Haag: Synthese.
- Hengeveld, M.W. (1994). *Willen maar niet kunnen. Zelfhulp en behandeling bij erectiestoornissen*. Utrecht/Antwerpen: Kosmos/Zomer & Keuning.
- Lankveld, J.J.D.M. van (1998). *Cognitive-behavioral bibliotherapy for sexual dysfunctions in heterosexual couples* [Academisch Proefschrift]. Leiden: Rijksuniversiteit.
- Liekens, G. (2007). *Ons seksboek*. Antwerpen: Standaard
- Lunsen, R. van, (1995). *Seks moet je leren. Alles over de lichamenlijke en psychologische aspecten van seks*. Amsterdam: Ooievaar.
- Luyens, M. (2004). *Liever vrijen. Gids voor een betere seksuele relatie*. Antwerpen: Librero
- McKendree-Smith, N.L., Floyd, M., & Scogin, F.R. (2003). Self-administered treatments for depression: A review. *Journal of Clinical Psychology*, 59, 275-288.
- Rijsingen, H. van (2005). *Seks. Alles of niets*. Haarlem: Aramith
- Roodvoets, C. (2001). *De duivelsdriehoek. Over de gevaren en de verleidingen van het vreemdgaan*. Haarlem: Aramith
- Slob, K., & Vink, I. (1998). *Mannen, vrouwen en vrijen. Over seksualiteit en potentie*. Rijswijk: Elmar
- Wiel, H. van de, & Weijmar Schultz, W. (1993). *Houvast. Over seksualiteit, ziekte en handicap*. Meppel/Amsterdam: Boom
- Willemse, G., Voordouw, I., & Cuijpers, P. (2004). *Bibliotherapie bij depressieve klachten*. Utrecht: Trimbos.

Feldman, S.S., & Rosenthal, D.A. (Eds.) (2002). **Talking Sexuality: Parent-Adolescent Communication**. San Francisco: Jossey-Bass (New Directions for Child and Adolescent Development, no. 97), 117 pag., US\$ 29.00.

De communicatie tussen jongeren en hun ouders over seksualiteit is een belangrijk onderwerp. De ouders wordt vaak een grote rol toegedacht in de seksuele opvoeding van hun kinderen. Ook onze eigen VWS-minister vindt seksuele opvoeding in de eerste plaats iets van de ouders en ziet seksuele en relationele vorming op school daarbij als ondersteunend. We weten echter helemaal niet zoveel over de effecten van communicatie van ouders met hun kinderen over seksualiteit. In het boek ‘Talking sexuality’, geredigeerd door Feldman en Rosenthal, wordt een overzicht gegeven van datgene wat we al wel weten en tevens geeft het richting aan verdere ontwikkelingen.

Het eerste hoofdstuk geeft een theoretisch kader voor het onderzoek naar communicatie tussen ouders en hun

kinderen over seksualiteit en geeft inzicht in onderzoek dat is gedaan. De auteurs gaan daarbij verder dan het klassieke communicatieparadigma, waarin aandacht wordt gegeven aan boodschap, zender, ontvanger, communicatiemedium en context. Vanuit de gedachte dat men met communicatie een doel wil bereiken, koppelen de auteurs deze klassieke factoren aan determinanten van gedrag en gedragsverandering, zoals attitudes, sociale norm en eigeneffectiviteit. Vanuit dit perspectief wordt gekeken wat al wel en wat nog niet bekend is over de effecten van communicatie. Het hoofdstuk erna beoordeelt de methoden van het onderzoek dat wordt gedaan naar communicatie tussen ouders en hun kinderen over seksualiteit. Daarin wordt gepleit niet alleen aan ouders of alleen aan kinderen te vragen in hoeverre zij hebben gepraat over seksualiteit, maar meerdere informanten te gebruiken. Ook wordt kritiek geleverd op de manier waarop veel onderzoek wordt gedaan, namelijk door alleen te vragen naar de hoeveelheid communicatie over het onderwerp en niet naar de inhoud ervan. Tot slot wordt voor een combinatie van methoden gepleit, met name om meer observationeel onderzoek te doen.

Na deze theoretische en methodologische beschouwingen gaat het boek in op twee specifieke thema's, namelijk de rol van vaders en de coming-out van homoseksuele jongeren. Beide hoofdstukken zijn gebaseerd op kwalitatief onderzoek. Met vaders wordt minder gecommuniceerd over seks dan met moeders. Moeders zouden beter zijn in communiceren en meer tijd met hun kinderen doorbrengen. Verder zouden ze beter om kunnen gaan met gevoelige en intieme onderwerpen. Dit geldt vooral de communicatie met dochters. Vanaf de puberteit zou de relatie van dochters met hun vaders minder open en vanzelfsprekend worden. Wellicht zouden vaders zelfs als onveiliger worden beschouwd. Er wordt immers vaak gewaarschuwd voor de seksuele driften van andere mannen. Het hoofdstuk over homoseksuele jongeren gaat over hoe zij tot het besluit komen om hun ouders te vertellen over hun homoseksualiteit en wat de gevolgen daarvan zijn. Vaders zijn nooit en moeders maar zelden de eersten die in vertrouwen worden genomen. Coming-out zou veiliger zijn bij vrienden. Daar blijken de jongeren gelijk in te hebben, omdat een deel van de ouders zeer afwijzend reageert. Voor een klein deel van de jongeren betekent dit dat zij op straat komen te staan. In het beste geval hebben ouders wel problemen met de homoseksualiteit van hun kind, maar kunnen zij daar op een positieve manier mee omgaan.

Het laatste hoofdstuk geeft een overzicht van interventies die zijn ontwikkeld om de communicatie tussen jongeren en hun ouders over seksualiteit te bevorderen. De auteurs hebben een review gedaan van gepubliceerde evaluaties van dergelijke interventies. Er zijn verschillende interventies gedaan, waarbij intensieve trainingen met zowel ouders als kinderen en met gebruikmaking van huiswerkopdrachten het meeste lijken te bereiken. De effecten van de interventies blijken echter gering. Bij een aantal interventies gaan ouders wel meer met hun kinderen praten over seksualiteit en soms voelen zowel de ouders als de kinderen zich ook beter op hun gemak bij dit soort gesprekken, maar

deze effecten lijken op zijn best kortdurend. Attitudeverandering, kennisverbetering en verbetering van communicatieve vaardigheden worden nog minder vaak gevonden. Van gedragsverandering (minder seksueel risicogedrag van de kinderen) is al helemaal geen sprake. De auteurs geven aan dat de kwaliteit van de studies en de interventies vaak te wensen overlaat. Ze zijn vaak te weinig gebaseerd op gedegen kennis van barrières om te communiceren over seksualiteit. Ook wordt weinig gebruikgemaakt van beschikbare theorieën en wordt te weinig aandacht besteed aan vaardigheden. Op basis van de aanbevelingen in vooral de eerste twee hoofdstukken van dit boek zouden betere interventies opgezet kunnen worden.

Concluderend kan gezegd worden dat het boek zeer goed duidelijk maakt wat er bekend is over de communicatie tussen jongeren en hun ouders, maar vooral ook wat er allemaal nog mist aan die kennis. Toch houdt het boek een positieve en constructieve blik op de mogelijkheden in dit veld. Er is nog veel te onderzoeken en ook is er nog veel vooruitgang te boeken in het ontwikkelen van interventies. Dat dit ook bij de lezer aanslaat, komt vooral door de gedegen opbouw van het boek. De theoretische en methodologische basis die wordt gelegd, is misschien niet helemaal nieuw. Door de manier waarop verschillende benaderingen aan elkaar gekoppeld worden, wordt echter wel een nieuw perspectief geschapen. Ik vind de keuze om vervolgens specifieke aandacht aan de rol van vaders te besteden erg te prijzen, omdat hieraan vaak te weinig aandacht wordt besteed. Als kanttekening bij de 'bulk' van het communicatieonderzoek is ook het hoofdstuk over homoseksuele jongeren geschikt, al vind ik de nieuwswaarde van het gepresenteerde onderzoek wat gering. Ik ben erg te spreken over de keuze het boek af te sluiten met een hoofdstuk over interventies. Daar blijkt pas echt de kracht of de beperking van het veld. Hoewel dit geen flatteus beeld oplevert, geeft het nog genoeg aanknopingspunten om door te gaan met het bevorderen van de communicatie tussen ouders en hun kinderen.

Het boek van Feldman en Rosenthal is bescheiden in omvang, maar ambitieus in opzet en uitwerking. Beide redacteuren, maar ook de auteurs van de diverse hoofdstukken van het boek, zijn autoriteiten op hun terrein. Tot slot is het boek naast de heldere opzet goed leesbaar van begin tot eind. Voor degenen die iets niet kunnen vinden in de iets meer dan 100 bladzijden die het boek telt, is er zelfs nog een goede index toegevoegd. Dit boek is essentiële literatuur voor iedereen die zich wil gaan verdiepen in seksuele communicatie, omdat het de kennis daarover goed in kaart brengt, maar ook de tekortkomingen blootlegt.

Charles Picavet, psycholoog

Seksuologische Tijdschriften

American Journal of Sexuality Education, 2007, 2, (3)

Strategies for incorporating women-specific sexuality education into addiction treatment models
R. James 3
 Florida residents' preferred approach to sexuality education
E.M. Howard-Barr, & M. Johnson Moore 27
 An exploratory study of selected sexual knowledge and attitudes of Indiana adults
C.A. Clark, K.L. Baldwin, & A.E. Tanner 39
 Texas abstinence educators' self-efficacy to motivate youth sexual abstinence
C.N. Rasberry, P. Goodson, E.R. Buhi, B.E. Pruitt, K. Wilson, & S. Suther 59
 An introduction to sexuality education for orthodox Jewish female high school students
S. Diamant 79
 Words can work: When talking with kids about sexual health
J. Lunquist 91

Archives of Sexual Behavior, 2007, 36, (5)

Orgasm as a post-copulatory display
C.B. Jones 633
 Characteristics of sexual abuse in childhood and adolescence influence sexual risk behavior in adulthood
T.E. Senn, M.P. Carey, P.A. Vanable, P. Coury-Doniger, & M. Urban 637
 Associations between crystal methamphetamine use and potentially unsafe sexual activity among gay men in Australia
P. Rawstorne, E. Digiusto, H. Worth, & I. Zablotska 646
 Effects of alcohol intoxication and instructional set on women's sexual arousal vary based on sexual abuse history
R.L. Schacht, W.H. George, J.R. Heiman, K.C. Davis, J. Norris, S.A. Stoner, & K.F. Kajumulo 655
 Sexual abuse in childhood and physical and mental health in adulthood: An Australian population study
J.M. Najman, M.L.T. Nguyen, & F.M. Boyle 666
 The impact of sexual coercion on psychological, physical, and sexual well-being in a representative sample of Australian women
R.O. de Visser, C.E. Rissel, J. Richters, & A.M.A. Smith ... 676
 The role of sexual scripts in sexual aggression and victimization
B. Krahé, S. Bieneck, & R. Scheinberger-Olwig 687
 When a "poach" is not a poach: Re-defining human mate poaching and re-estimating its frequency
A.P.C. Davies, T.K. Shackelford, & R.G. Hass 702
 Homosexual mating preferences from an evolutionary perspective: Sexual selection theory revisited
K.L. Gobrogge, P.S. Perkins, J.H. Baker, K.D. Balcer, S.M. Breedlove, & K.L. Klump 717
 Correlates of early overt and covert sexual behaviors in heterosexual women
P.J. Bickham, S.L. O'Keefe, E. Baker, G. Berhie, M.J. Kompor, & K.V. Harper-Dorton 724
 Sexuality related attitudes and behaviors of Turkish university students
D. Askun, & B. Ataca 741

Culture, Health & Sexuality, 2007, 9, (5)

Passionate uprisings: Young people, sexuality and politics in post-revolutionary Iran
P. Mahdavi 445
 HIV prevention and men who have sex with women and men in México: Findings from a qualitative study with HIV-positive men
T. Kendall, C. Herrera, M. Caballero, & L. Campero 459
 Men who have sex with men in Southeastern Europe: Underground and at increased risk for HIV/STIs
K. Longfield, H. Astatke, R. Smith, G. Mcpeak, & J. Ayers 473
 The influence of power, poverty and agency in the negotiation of condom use for female sex workers in mainland China
S.Y.P. Choi, & E. Holroyd 489
 The sexual experiences of Latino men who have sex with men who migrated to a gay epicentre in the USA
F.T. Bianchi, C.A. Reisen, M.C. Zea, P.J. Poppen, M.G. Shedlin, & M.M. Penha 505
 How can we facilitate reliable reporting in surveys of sexual behaviour? Evidence from qualitative research
K. Mitchell, K. Wellings, G. Elam, B. Erens, K. Fenton, & A. Johnson 519
 Vulnerability and sexual and reproductive health among Zambian secondary school students
L. Warenius, K.O. Pettersson, E. Nissen, B. Höjer, P. Chishimba, & E. Faxelid 533

Culture, Health & Sexuality, 2007, 9, (6)

The lives of female sex workers in Vietnam: Findings from a qualitative study
A.D. Ngo, S.A. McCurdy, M.W. Ross, C. Markham, E.A. Ratliff, & H.T.B. Pham 555
 'Everything is okay': The influence of neoliberal discourse on the reported experiences of Aboriginal people in Western Australia who are HIV-positive
C.E. Newman, M. Bonar, H.S. Greville, S.C. Thompson, D. Bessarab, & S.C. Kippax 571
 Rebel girls? Unplanned pregnancy and colonialism in highlands Papua, Indonesia
L. Butt, & J. Munro 585
 Global rights, local realities: Negotiating gender equality and sexual rights in the Caprivi region, Namibia
F. Thomas 599
 The hip-hop club scene: Gender, grinding and sex
M. Muñoz-Laboy, H. Weinstein, & R. Parker 615

International Journal of Impotence Research, 2007, 19, (5)

A bag of pretzels
A.D. Seftel 441
 Editors may inappropriately influence authors' decisions regarding selection of references in scientific articles
M.E. Falagas, & V.G. Alexiou 443
 Erectile dysfunction: Risk factor or manifestation of cardiovascular disease?
C.V. Chien, & E.R. Schwarz 446
 Body composition, metabolic syndrome and testosterone in ageing men
C.A. Allan, B.J.G. Strauss, & R.I. McLachlan 448
 Testosterone therapy in women: Its role in the management of hypoactive sexual desire disorder
R.T. Abdallah, & J.A. Simon 458

- Cognitive acrobatics in the construction of worker–mother identity
D.D. Johnston, & D.H. Swanson 447

Sex Roles, 2007, 57, (7-8)

- Is silence more golden for women than men? Observers derogate effusive women and their quiet partners
J.G. Sellers, M. Diltz Woolsey, & W.B. Swann 477
- Associations among aspects of interpersonal power and relationship functioning in adolescent romantic couples
C.G. Bentley, R.V. Galliher, & T.J. Ferguson 483
- Effects of applicant pregnancy on hiring decisions and interview ratings
J. Cunningham, & T. Macan 497
- A linguistic comparison of letters of recommendation for male and female chemistry and biochemistry job applicants
T. Schmader, J. Whitehead, & V.H. Wysocki 509
- Hidden sexism: Facial prominence and its connections to gender and occupational status in popular print media
J.L. Matthews 515
- Gender differences in the construction of spirituality, work, learning, and community by Baalei Teshuvah
R.G. Sands, R. Rapoport Spero, & R.A. Danzig 527
- Thin-ideal media and women's body dissatisfaction: Prevention using downward social comparisons on non-appearance dimensions
A.-M. Lew, T. Mann, H. Myers, S. Taylor, & J. Bower 543
- Perceived gender role prescriptions in schools, the superwoman ideal, and disordered eating among adolescent girls
J.L. Mensinger, D. Zotter Bonifazi, & J. LaRosa 557
- Do third-person perceptions of media influence contribute to pluralistic ignorance on the norm of ideal female thinness?
S.-Y. Park, G.W. Yun, J. Hitchon McSweeney, & A.C. Gunther 569
- Public perceptions of sexual harassment: An empirical analysis in Israel from consensus and feminist theoretical perspectives
S. Herzog 579
- 'How can I feel for others when I myself am beaten?' The impact of the armed conflict on women in Israel
D. Sachs, A. Sa'ar, & S. Aharoni 593
- Benevolent sexism toward men and women: Justification of the traditional system and conventional gender roles in Spain
M. del Prado Silván-Ferrero, & A. Bustillos López 607

Sex Roles, 2007, 57, (9-10)

- Interpersonal competition in friendships
R.A. Singleton, & J. Vacca 617
- Relations of eating disorder symptomology with perceptions of pressures from mother, peers, and media in adolescent girls and boys
K.A. Peterson, S.E. Paulson, & K.K. Williams 629
- Attitudes toward date rape among university students in South Korea
J. Lee, N.B. Busch, J. Kim, & H. Lim 641
- The rating of sexist humor under time pressure as an indicator of spontaneous sexist attitudes
F. Eyssele, & G. Bohner 651
- The presentation of masculinity in everyday life: Contextual variations in the masculine behaviour of young Irish men
C.A.B. Johnston, & T.G. Morrison 661
- Gender, internalization of expressive traits, and expectations of parenting

- S.K. Yaremko, & K.L. Lawson* 675
- Gender ideology and motherhood: The consequences of race on earnings
C.A. Christie-Mizell, J.M. Keil, A. Kimura, & S.A. Blount 689
- 'We like you, but we don't want you'—The impact of pregnancy in the workplace
B. Masser, K. Grass, & M. Nesic 703
- Think leader, think male and female: Sex vs. seating arrangement as leadership cues
D. Jackson, E. Engstrom, & T. Emmers-Sommer 713
- Are female action heroes risky role models? Character identification, idealization, and viewer aggression
D.N. Greenwood 725
- Gender differences in video game characters' roles, appearances, and attire as portrayed in video game magazines
M.K. Miller, & A. Summers 733
- When women become more hostilely sexist toward their gender: The system-justifying effect of benevolent sexism
C.G. Sibley, N.C. Overall, & J. Duckitt 743
- Biased assimilation and attitude polarization in response to learning about biological explanations of homosexuality
G.A. Boysen, & D.L. Vogel 755
- Perceptions of sexual orientation: A hierarchically restrictive trait
A. Duran, L. Renfro, M. Waller, & D. Trafimow 763
- Masculinity ideology, male identity, and romantic relationship quality among heterosexual and gay men
J.C. Wade, & E. Donis 775

Sexual Abuse, 2007, 19, (3)

- Introduction to special article on human rights
H. Barbaree 193
- Human rights and the treatment of sex offenders
T. Ward, T.A. Gannon, & A. Birgden 195
- The psychometric validation of the social problem-solving inventory—Revised with UK incarcerated sexual offenders
H.C. Wakeling 217
- The construction and preliminary validation of the Internet Behaviours and Attitudes Questionnaire (IBAQ)
M.D. O'Brien, & S.D. Webster 237
- Background, offence characteristics, and criminal outcomes of aboriginal youth who sexually offend: A closer look at aboriginal youth intervention needs
E.Y. Rojas, & H.M. Gretton 257
- IQ, handedness, and pedophilia in adult male patients stratified by referral source
R. Blanchard, N.J. Kolla, J.M. Cantor, P.E. Klassen, R. Dickey, M.E. Kuban, & T. Blak 285
- Cognition or involvement? Explaining sexual-coercion in high-school dating
G. Enosh 311

Sexual & Relationship Therapy, 2007, 22, (4)

- Relationship recognition: To marry or not to marry
D.J. Higgins, M. Wasserman, K.R. Wylie, R. Croome, C. Gregory, & U. Esiet 389
- Informing our psychosexual practice for treating erectile dysfunction in gay and bisexual men living with HIV: A response to the 2006 NHS greater Glasgow HIV needs assessment report
J. Jacobson 397

The moderating effects of rituals on commitment in premarital involvements
K. Campbell, & J.J. Ponzetti Jr 415
 Anodyspareunia: A novel sexual dysfunction? An exploration into anal sexuality
K. Hollows 429
 The hole in the sheet and other myths about sexuality and Judaism
D.S. Ribner, & P.J. Kleinplatz 445
 Single case studies in human sexuality - Important or idiosyncratic?
R.J. Levin 457

Sexualities, 2007, 10, (4)

Introduction to the cultural study of commercial sex: Guest editor
L.M. Agustin 403
 Performance, status and hybridity in a Pakistani red-light district: The cultural production of the courtesan
L. Brown 409
 Marketing Sex: US legal brothels and late capitalist consumption
B.G. Brents, & K. Hausbeck 425
 No money shot? Commerce, pornography and new sex taste cultures
F. Attwood 441
 Rent-boys, barflies, and kept men: Men involved in sex with men for compensation in Prague
T.M. Hall 457
 Sex work for the middle classes
E. Bernstein 473
 Shifting boundaries: Sex and money in the north-east of Brazil
A. Piscitelli 489
 Thinking critically about strip club research
K. Frank 501
 Questioning solidarity: Outreach with migrants who sell sex
L.M. Agustin 519

Sexualities, 2007, 10, (5)

'Alternative' narratives of young people's heterosexual experiences in the UK
Claire Maxwell 539
 Approaches to penetration — Theoretical difference in practice
Agnes Bolsø 559
 Coming out, coming into what? Identification and risks in the 'coming out' story of a Norwegian late adolescent gay man
Kristinn Hegna 582
 'At least I'm not gay': Heterosexual identity making among poor black teens
Carissa M. Froyum 603
 Lost in translation: Sex and sexuality in elite discourse and everyday language
A.K.T. Tsang, & P.S.Y. Ho 623

Sexuality and Disability, 2007, 25, (3)

Level of knowledge about sexuality of people with mental disabilities
Z. Leutar, & M. Mihokovic 93
 How young people with disabilities conceptualize the body, sex and marriage in urban India: four case studies
R. Addlakha 111

Sex therapy surrogate partners for individuals with very limited functional ability following traumatic brain injury
R. Aloni, O. Keren, & S. Katz 125
 The extended PLISSIT model for addressing the sexual wellbeing of individuals with an acquired disability or chronic illness
B. Taylor, & S. Davis 135
 Advanced technique for sex hormone determination by electrochemiluminescence and application to disability research
V. Wiwanitkit 141
 3D image construction for the normal male prostate
V. Wiwanitkit 147
 Motion of spermatozoa by visual image analysis
V. Wiwanitkit 151

Zeitschrift für Sexualforschung, 2007, 20, (3)

Vorwärts zur Freiheit! - „Zurück zur Natur“?
B. Nitzschke 199
 Anhang: Brief Wilhelm Reichs an Elise Ottesen-Jensen vom 9. Januar 1936 210
 Das Frankfurter Institut für Sexualwissenschaft (1973-2006)
V. Sigusch 216
 Online-Sexualberatung: Wirksamkeit und Wirkweise
C. Eichenberg 247
 Splash and Clash in Regensburg?
A. Dekker 263